

SPIS TREŚCI

UWAGI WSTĘPNE	19
----------------------------	----

PRZEDMOWA	25
------------------------	----

OD POCZĄTKÓW DO SOKRATESA

WPROWADZENIE:

POWSTANIE, NATURA ORAZ ROZWÓJ FILOZOFII I SPEKULATYWNYCH PROBLEMÓW STAROŻYTNOŚCI	33
---	----

I. POWSTANIE FILOZOFII W GRECJI	35
--	----

1. Filozofia jako twór geniuszu greckiego (35); 2. Bezpodstawność tezy o domniemanym pochodzeniu filozofii ze Wschodu (36);
3. Specyficzne przekształcenie teoretyczne wiedzy egipskiej i chaldejskiej pod wpływem ducha greckiego (41); 4. Wnioski (42)

II. FORMY ŻYCIA DUCHOWEGO GREKÓW, KTÓRE PRZYGOTOWAŁY POWSTANIE FILOZOFII	44
---	----

1. Poematy Homera (44); 2. Bogowie religii publicznej i ich relacja do filozofii (45); 3. Religia misterii: wpływ orfizmu na ukształtowanie się problematyki filozofii starożytnej (48); 4. Warunki polityczne, społeczne i ekonomiczne, które sprzyjały powstaniu filozofii u Greków (51)

III. NATURA I PROBLEMY FILOZOFII STAROŻYTNEJ	53
---	----

1. Cechy charakterystyczne filozofii starożytnej (53); 2. Problemy filozofii starożytnej (57)

IV. OKRESY FILOZOFII STAROŻYTNEJ	61
---	----

CZĘŚĆ PIERWSZA:

JOŃSCY I ITALSCY FILOZOFOWIE PRZYRODY PROBLEMATYKA PHYSIS, BYTU I KOSMOSU	65
--	----

SEKCJA PIERWSZA:

ZAPOWIEDŹ PROBLEMATYKI KOSMOLOGICZNEJ	67
---	----

I. MITY TEOGONICZNE I KOSMOGONICZNE	69
---	----

SEKCJA DRUGA:

MILEZYJCZYCY I HERAKLIT	73
-------------------------------	----

I. TALES	75
----------------	----

1. Filozoficzne twierdzenia przypisywane Talesowi (75); 2. Znaczenie terminu «zasada» (76); 3. Zasada jest woda (77); 4. Inne twierdzenia Talesa (79)

II. ANAKSYMANDER	81
------------------------	----

1. Bezkres jako zasada i jego cechy (81); 2. Powstanie wszystkich rzeczy z bezkresu (84); 3. Nieskończona liczba światów i powstanie naszego świata (86)

III. ANAKSYMENES	89
------------------------	----

1. Zasada pojęta jako powietrze (89); 2. Powstawanie rzeczy z powietrza (91); 3. Stosunek Anaksymenesa do jego poprzedników (92)

IV. HERAKLIT Z EFEZU	93
----------------------------	----

1. Wieczna zmienność wszystkiego (93); 2. Stawanie się jako walka przeciwieństw oraz ich ukryta harmonia (synteza przeciwieństw) (95); 3. Ogień jako zasada wszystkiego (98); 4. Dusza (101)

SEKCJA TRZECIA:

PITAGOREIZM	103
-------------------	-----

I. DLACZEGO MÓWIMY OGÓLNIE O PITAGOREJCZ- KACH, A NIE O POSZCZEGÓLNYCH PITAGOREJCZ- KACH – CECHY SZKOŁY PITAGOREJSKIEJ	105
--	-----

II. NOWY SPOSÓB ROZUMIENIA ZASADY	109
1. Liczba zasadą wszystkiego (109); 2. Elementy liczby: podstawowe przeciwieństwo i harmonia (111); 3. Przejście od liczby do rzeczy (114); 4. Utworzenie pojęcia «kosmosu»: świat jest «porządkiem» (116)	
III. WIARA PITAGOREJSKA: CZŁOWIEK, JEGO DUSZA I JEJ PRZEZNACZENIE	118
IV. STRUKTURALNE APORIE PITAGOREIZMU	122
1. Aporie dotyczące Boga i tego co boskie (122); 2. Aporie dotyczące duszy (125)	
SEKCJA CZWARTA:	
KSENOFANES I ELEACI	127
I. KSENOFANES	129
1. Ksenofanes a eleaci (129); 2. Krytyka pojmowania bóstw i obalenie założeń tradycyjnej religii (131); 3. Bóg i to co boskie według Ksenofanesa (133); 4. Fizyka Ksenofanesa (136); 5. Idee moralne (137)	
II. PARMENIDES	139
1. Trzy drogi badań (139); 2. Droga bezwzględnej prawdy (140); 3. Droga błędu (146); 4. Trzecia droga: możliwe do przyjęcia wytłumaczenie zjawisk i parmenidejska «doksą» (147); 5. Strukturalna aporia filozofii parmenidejskiej (150)	
III. ZENON Z ELEI	152
1. Powstanie dowodzenia dialektycznego (152); 2. Dialektyczne argumenty przeciw ruchowi (154); 3. Dialektyczne argumenty przeciw wielości (157); 4. Znaczenie Zenona (160)	
IV. MELISSOS Z SAMOS	162
1. Usystematyzowanie filozofii eleackiej (162); 2. Atrybuty bytu i sposób ich uzasadnienia (163); 3. Wykluczenie sfery doświadczenia i «doksy» (166)	

SEKCJA PIĄTA:**PLURALIŚCI I EKLEKTYCZNI FILOZOFOWIE PRZYRODY 169****I. EMPEDOKLES171**

1. Cztery «elementy» (171); 2. Miłość i nienawiść (173); 3. Sfajros i kosmos (175); 4. Poznanie (176); 5. Dusza i to co boskie (177); 6. Aporie filozofii Empedoklesa (178)

II. ANAKSAGORAS Z KLAZOMEN181

1. Homoiomerie (181); 2. Boski umysł (185); 3. Aporie filozofii Anaksagorasa (188)

III. ATOMIŚCI190

1. Odkrycie atomów pojętych jako zasady (190); 2. Atomy, ruch mechaniczny i konieczność (196); 3. Człowiek, dusza, to co boskie (199); 4. Poznanie (200); 5. Etyka demokrytejska (202)

IV. EKLEKTYCZNI FILOZOFOWIE PRZYRODY205

1. Zjawisko eklektyzmu i upadek filozofii przyrody (205); 2. Diogenes z Apollonii i jego historyczne znaczenie (207); 3. Archelaos z Aten (211)

CZĘŚĆ DRUGA:**SOFIŚCI – PRZEJŚCIE OD FILOZOFII PRZYRODY
DO FILOZOFII MORALNEJ215****SEKCJA PIERWSZA:****GENEZA I NATURA PROBLEMATYKI MORALNEJ 217****I. DLACZEGO FILOZOFICZNY PROBLEM CZŁOWIEKA
NIE POJAWIŁ SIĘ RÓWNOCZEŚNIE Z PROBLEMEM
KOSMOSU219****II. KILKA ROZRÓŻNIEŃ TERMINOLOGICZNYCH
I POJĘCIOWYCH ISTOTNYCH DLA ZROZUMIENIA
PROBLEMATYKI ETYCZNEJ221****III. REFLEKSJA MORALNA PRZED POJAWIENIEM SIĘ
FILOZOFII MORALNEJ224**

SEKCJA DRUGA:

SOFIŚCI233

I. POWSTANIE, NATURA I CELE RUCHU
SOFISTYCZNEGO235

1. Znaczenie terminu «sofista» (235); 2. Powody powstania sofistyki (237); 3. Indukcyjna metoda dociekań sofistycznych (240); 4. Praktyczne cele sofistyki (241); 5. Zapłata pieniężna pobierana przez sofistów (242); 6. Panhelleński duch sofistyki (243); 7. Oświeceniowy charakter greckiej sofistyki (244); 8. Różne nurty sofistyki (245)

II. PROTAGORAS247

1. Zasada «homo-mensura» (247); 2. Zasada dwóch sprzecznych ze sobą sądów i jej zastosowanie (249); 3. Nauczanie «cnoty» i znaczenie tego terminu (251); 4. Ograniczenie znaczenia zasady «homo-mensura» (252); 5. Utylitarystyczne podłoże filozofii Protagorasa (253); 6. Stanowisko Protagorasa odnośnie do bogów (257)

III. GORGIASZ259

1. Zanegowanie prawdy (259); 2. Nic nie istnieje (261); 3. Gdyby nawet był istniał, byłby niepoznawalny (262); 4. Nawet gdyby był mógł być poznany, byłby niewyraźny (263); 5. Ucieczka na płaszczyznę doświadczenia i sytuacji (264); 6. Retoryka i wszechmoc słowa (267); 7. Słowo i poetyckie oszustwo (269)

IV. PRODIKOS Z KEOS271

1. Odkrycie synonimiki (271); 2. Utylitaryzm etyczny i mit «Heraклаsa na rozdrożu» (272); 3. Bogowie jako ubóstwienie tego co użyteczne (277)

V. HIPPIASZ I ANTYPONT279

1. Naturalistyczny nurt sofistyki (279); 2. Metoda wiedzy encyklopedycznej Hippiasza (*polimathia*) (279); 3. Przeciwwstawienie sobie «nomos» i «physis» (280); 4. Radykalizacja przeciwieństwa

między «nomos» i «physis» u Antyfonta (282); 5. Naturalistyczny kosmopolityzm i egalitaryzm (283)	
VI. ERYŚCI I SOFIŚCI POLITYCY	286
1. Cechy erystyki (286); 2. Tezy głoszone przez sofistów polityków (289)	
VII. PODSUMOWANIE SOFISTYKI	294
CZĘŚĆ TRZECIA:	
SOKRATES I SOKRATYCY MNIEJSI. POWSTANIE FILOZOFII MORALNEJ	299
SEKCJA PIERWSZA:	
SOKRATES. ODKRYCIE ISTOTY CZŁOWIEKA	301
I. KWESTIA SOKRATYCZNA I PROBLEM ŹRÓDEŁ	303
II. ETYKA SOKRATEJSKA	311
1. Stosunek Sokratesa do filozofii «physis» (311); 2. Odkrycie istoty człowieka (315); 3. Uściślenia i świadectwa odnoszące się do nowej sokratejskiej koncepcji «psyché» (318); 4. Nowe znaczenie «areté» i przewrót na skali wartości (326); 5. «Paradoksy» sokratejskiej etyki (329); 6. Panowanie nad sobą, wewnętrzna wolność i autarkia (335); 7. Przyjemność, pożytek i szczęście (340); 8. Przyjaźń (346); 9. Polityka (347); 10. Rewolucja bez przemocy (348)	
III. TEOLOGIA SOKRATEJSKA I JEJ ZNACZENIE	350
1. Stanowisko Sokratesa wobec problematyki teologicznej (350); 2. Bóg jako Inteligencja wyznaczająca cel i jako Opatrzność (353); 3. «Daimónion» Sokratesa (361); 4. Relacje między teologią a etyką Sokratesa (366)	
IV. DIALEKTYKA SOKRATEJSKA	369
1. Protreptyczna funkcja metody dialogicznej (369); 2. Sokratejska niewiedza (372); 3. Ironia sokratejska (375); 4. Element elen-	

ktyczny i maieutyczny (376); 5. Czy Sokrates jest twórcą logiki? (382)

V. APORIE I OGRANICZENIA STRUKTURALNE SOKRATYZMU 389

SEKCJA DRUGA:

SOKRATYCY MNIEJSI 395

I. KRĄG SOKRATYKÓW I SZKOŁY SOKRATYCZNE MNIEJSZE 397

II. ANTYSTENES I ZAŁOŻENIE SZKOŁY CYNICKIEJ 402

1. Związki Antystenesa z Sokratesem (402); 2. Orędzie wolności i wyzwolenia (406); 3. Wyzwolenie od pożądań i przyjemności (409); 4. Wyzwolenie ze złudzeń stwarzanych przez społeczeństwo i gloryfikacja trudu (410); 5. Antystenes twórcą cynizmu (412)

III. ARYSTYP I SZKOŁA CYRENAIKÓW 415

1. Związki Arystypa z Sokratesem (415); 2. Teoretyczne założenia cyrenaizmu (419); 3. Hedonizm cyrenaików (423); 4. Zerwanie z «etosem» miasta-państwa (427)

IV. EUKLIDES I SZKOŁA MEGAREJSKA 429

1. Filozofia Euklidesa jako próba połączenia eleatyzmu i sokratyzmu (429); 2. Składnik eleacki (430); 3. Składnik sokratejski (433); 4. Wypośrodkowanie między eleatyzmem a sokratyzmem i jego znaczenie (434); 5. Megarejska erystyka a sokratejska dialektyka (436)

V. FEDON I SZKOŁA W ELIDZIE 438

VI. PODSUMOWANIE ODNOŚNIE DO SOKRATYKÓW MNIEJSZYCH 442

DODATEK PIERWSZY:

ORFIZM I NOWOŚĆ JEGO PRZESŁANIA 445

1. Zachowana literatura orficka i jej wartość	447
2. Istotna nowość orfizmu	451
3. Orfizm i wiara w metempsychozę	454
4. Cel ostateczny duszy według orfizmu	459
5. Orficka teogonia, mit o Dionizosie i Tytanach oraz geneza pierwotnej winy, którą dusza musi odpokutować	461
6. Orfickie wtajemniczenia i oczyszczenia	464

DODATEK DRUGI:

UŚCISŁENIA DOTYCZĄCE PODSTAWOWYCH CECH

GRECKIEGO ROZUMIENIA FILOZOFII	467
1. «Cały» byt przedmiotem filozofii starożytnej	469
2. Filozofia jako podstawowa potrzeba ducha ludzkiego	477
3. Kontemplacja bytu celem filozofii	481
4. Praktyczno-moralna wartość filozofii: greckie «theorein» nie jest myśleniem czysto abstrakcyjnym, lecz myśleniem, które głęboko oddziałuje na życie etyczno-polityczne	485
5. Filozofia a «eudaimonia»	491
6. Radykalna ufność greckiego filozofa w możliwość osiągnięcia prawdy i życia w prawdzie	493
7. Uwagi o metodzie filozofii starożytnej	497